

**ДО ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА
У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

**ON THE ISSUE OF DELIMITATION OF LEGAL BRANCHES
IN THE LEGAL REGULATION OF ENSURING THE IMPLEMENTATION
OF INFORMATION SECURITY IN UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що механізм забезпечення реалізації інформаційної безпеки України являє собою складне, багаторівневе і багатоаспектне утворення, в межах якого переплітається та поєднується велика кількість різного роду суспільних відносин, для належного впорядкування і гарантування яких потрібне залучення засобів регулювання різних галузей права, що обумовлено як специфікою суб'єктного складу цих відносин, так і їх предметною основою. Саме тому перспективним напрямком наукових досліджень є визначення меж регулятивного впливу окремих галузей права на забезпечення реалізації інформаційної безпеки України. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, було аргументовано, що правове регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки є явищем комплексним і його не можна звести до засобів та (або) методів якоїсь окремої правової галузі, оскільки у механізмі цього забезпечення задіяна ціла низка суб'єктів різного рівня і статусу, а інструменти реалізації інформаційної безпеки мають і юридичний, і управлінський, і технічний, і культурний й інший характер, використання яких опосередковується правовідносинами, що мають як управлінську, так і й іншу природу. Визначено, що засобами адміністративного права визначаються і регламентуються, перш за все загальні матеріальні і процедурні засади організації та функціонування державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки. Саме за допомогою адміністративно-правових засобів і механізмів врегульовані такі питання як: правовий статус центральних та територіальних органів виконавчої влади, які у тій чи іншій мірі залучені до забезпечення реалізації інформаційної безпеки в Україні; концептуальні та стратегічні засади забезпечення й розвитку інформаційної безпеки; пріоритетні напрями діяльності та взаємодії суб'єктів публічної влади з питань інформаційної безпеки, а також координація їх діяльності; процедури та заходи протидії загрозам і викликам інформаційній безпеці України як на внутрішньому, так і зовнішньому рівнях; адміністративна відповідальність за порушення інформаційного законодавства та порядок притягнення до нього. Зроблено висновок, що правове регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки є явищем комплексним і його не можна звести до засобів та (або) методів якоїсь окремої правової галузі, оскільки у механізмі цього забезпечення задіяна ціла низка суб'єктів різного рівня і статусу, а інструменти реалізації інформаційної безпеки мають і юридичний, і управлінський, і технічний, і культурний й інший характер, використання яких опосередковується правовідносинами, що мають як управлінську, так і й іншу природу.

Ключові слова: розмежування, галузь права, правове регулювання, забезпечення, інформаційна безпека.

The relevance of the article lies in the fact that the mechanism for ensuring the implementation of information security in Ukraine is a complex, multi-level and multi-aspect entity, within which a large number of various types of social relations are

intertwined and combined, for the proper ordering and guarantee of which it is necessary to involve the means of regulation of various branches of law, which due to both the specificity of the subject composition of these relations and their objective basis. That is why a promising direction of scientific research is the determination of the limits of the regulatory influence of certain branches of law on ensuring the implementation of information security in Ukraine. In this article, based on an analysis of the scientific views of scholars and the norms of current legislation, it has been argued that the legal regulation of ensuring the implementation of information security is a complex phenomenon, and it cannot be reduced to the means and/or methods of a specific legal branch. This is because a whole range of subjects of different levels and statuses are involved in the mechanism of this security, and the tools for implementing information security have legal, managerial, technical, cultural, and other characteristics, the use of which is mediated by legal relations that have both managerial and other natures. It was determined that the means of administrative law define and regulate, first of all, the general material and procedural principles of the organization and functioning of the state policy on ensuring information security. It is with the help of administrative and legal means and mechanisms that such issues as: the legal status of central and territorial bodies of executive power, which are involved to one degree or another in ensuring the implementation of information security in Ukraine, are settled; conceptual and strategic principles of ensuring and developing information security; priority areas of activity and interaction of public authorities in matters of information security, as well as coordination of their activities; procedures and measures to counter threats and challenges to Ukraine's information security at both the internal and external levels; administrative responsibility for violation of information legislation and the procedure for bringing it to justice. It was concluded that the legal regulation of ensuring the implementation of information security is a complex phenomenon and it cannot be reduced to the means and (or) methods of some separate legal field, since a whole number of subjects of different levels and status are involved in the mechanism of this provision, and the tools for the implementation of information security have legal, administrative, technical, cultural and other nature, the use of which is mediated by legal relations that have both administrative and other nature.

Key words: *delimitation, legal branch, legal regulation, ensuring, information security.*

Постановка проблеми. Механізм забезпечення реалізації інформаційної безпеки України являє собою складне, багаторівневе і багатоаспектне утворення, в межах якого переплітається та поєднується велика кількість різного роду суспільних відносин, для належного впорядкування і гарантування яких потрібне залучення засобів регулювання різних галузей права, що обумовлено як специфікою суб'єктного складу цих відносин, так і їх предметною основою. Саме тому перспективним напрямком наукових досліджень є визначення меж регулятивного впливу окремих галузей права на забезпечення реалізації інформаційної безпеки України.

Стан дослідження. Окремі проблемні питання, пов'язані із регулюванням забезпечення реалізації інформаційної безпеки України у своїх наукових працях розглядали: С.М. Алфьоров, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, С.В. Ващенко, Г.В. Виноградова, В.М. Гарашук, М.М. Долгополова, О.В. Дьяченко, Р.А. Калюжний, Б.А. Кормич, А.П. Купін, А.Г. Марценюк та багато інших. Втім, незважаючи на суттєвий теоретичний доробок, в науковій літературі фактично відсутні комплексні дослідження, присвячені розмежуванню галузей права у правовому регулюванні забезпечення реалізації інформаційної безпеки України.

Саме тому метою статті є: розкрити проблему розмежування галузей права у правовому регулюванні забезпечення реалізації інформаційної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження, перш за все, слід звернути увагу на зв'язок адміністративного та інформаційного права, засоби та методи якого є одними із ключових для врегулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки України. Задля цього слід звернути увагу на те, що являють собою ці правові галузі, та які в них предмет і методи регулювання. Адміністративне право є однією з найбільш розгалужених та об'ємних галузей української системи права. В. В. Галунько та ін. цілком слушно відмічають, що адміністративне право наповнює всю правову матерію суспільства. Практично неможливо знайти важливі

суспільні відносини, які б не врегульовувалися певною мірою нормами адміністративного права [1, с. 18]. Для визначення ролі адміністративного права у правовій системі, В.В. Галуцько звертається до розкриття змісту мети і завдань адміністративного права. Метою адміністративного права є врегулювання відносин між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами. Основними галузевими завданнями адміністративного права є забезпечення того, щоб: публічна адміністрація якісно та своєчасно надавала адміністративні послуги; публічна адміністрація ефективно здійснювала виконавчо-розпорядчу діяльність; було мінімізовано корупційні та інші випадки зловживань у діяльності публічної адміністрації [1, с. 18]. Предметом адміністративного права України, на думку зазначеного правника є суспільні відносини, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами. За змістом предмет адміністративного права складається з надання адміністративних послуг і здійснення виконавчорозпорядчої діяльності (публічного управління) адміністрацією [1, с. 20]. Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та О.В. Дьяченко стверджують, що предмет адміністративного права становлять суспільні відносини, які виникають з метою реалізації і захисту прав громадян, створення нормальних умов для функціонування громадянського суспільства й держави. Такі відносини пов'язані з: 1) діяльністю органів виконавчої влади; 2) внутрішньо-організаційною діяльністю інших державних органів, підприємств, установ, організацій; 3) управлінською діяльністю органів місцевого самоврядування; 4) здійсненням іншими недержавними суб'єктами делегованих повноважень органів виконавчої влади; 5) здійсненням правосуддя у формі адміністративного судочинства. Правознавці підкреслюють, що предмет адміністративного права охоплює широке коло відносин, зміст яких об'єктивно потребує правового врегулювання за допомогою специфічних методів, механізмів. Остання обставина дозволяє визначити адміністративне право як профілюючу галузь, яка разом із кримінальним і цивільним правом утворює юридичну основу, обов'язкову частину очолюваної конституційним правом системи [2, с. 25–26]. С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін у своїх наукових працях глумачать адміністративне право як галузь права, що регулює з метою реалізації завдань і функцій держави суспільні відносини управлінського характеру, які складаються у сфері виконавчої влади, внутрішньо-організаційній діяльності інших державних органів, а також у процесі здійснення громадськими організаціями, їх органами зовнішніх юридично-владних повноважень. Інакше кажучи, зауважують дослідники, адміністративне право – це управлінське право, яке відрізняється від інших галузей права специфікою предмета, методу регулювання та структурними особливостями. Предмет адміністративного права, на їх думку, становить широкий комплекс суспільних відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією функцій державної виконавчої влади, змістом якої є управління суспільством [3, с. 8–9]. При цьому, підкреслюють С.М. Алфьоров та ін. адміністративному праву притаманні певні межі правового регулювання – це сфера діяльності виконавчих та розпорядчих органів і суспільні відносини управлінського характеру, що складаються у цій сфері. Вони виникають, розвиваються та припиняються між: вищими і нижчими органами виконавчої влади (між Кабінетом Міністрів України і обласною державною адміністрацією); органами виконавчої влади і підпорядкованими їм підприємствами, установами, організаціями (між Міністерством освіти і науки України і ректором вищого навчального закладу); органами виконавчої влади, які не пов'язані безпосередньо підпорядкованістю (між Міністерством охорони здоров'я України і Міністерством освіти і науки України); органами управління й органами громадських організацій (між обласною державною адміністрацією і президією обласної ради профспілок); органами виконавчої влади і громадянами (між районним відділом внутрішніх справ і громадянином, який притягається до адміністративної відповідальності за адміністративний проступок) [3, с. 9]. Особливістю предмета адміністративного права, на думку науковців, є те, що ним є не саме державне управління, а суспільні відносини, які у зв'язку з управлінням виникають. Саме це дає змогу віднести до предмета адміністративного права й недержавні види управлінського впливу (наприклад, у сфері комерційної, підприємницької діяльності). Основне завдання адміністративного права – це правове регулювання організаційних, управлінських відносин у суспільстві (адміністративна діяльність) та правоохоронна діяльність держави [3]. З точки зору В.А. Бортника, адміністративне право – сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що формуються в ході забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також: у процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадського порядку. Предмет адміністративного права – суспільні відносини, які виникають з метою реалізації і захисту прав громадян, створення нормальних умов для

функціонування громадянського суспільства й держави. Суспільні відносини, що перебувають у сфері регулювання адміністративним правом (тобто є його предметом) – це: а) відносини, що формуються у ході державного управління економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами, а також реалізації повноважень виконавчої влади, делегованих державою органам місцевого самоврядування, громадським організаціям і деяким іншим недержавним інституціям; б) відносини, що формуються у ході діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо забезпечення реалізації та захисту в адміністративному порядку прав і свобод громадян, надання їм, а також юридичним особам різноманітних адміністративних (управлінських) послуг; в) відносини, що формуються у процесі внутрішньої організації та діяльності апаратів усіх державних органів, адміністрацій державних підприємств, установ та організацій, а також у зв'язку з проходженням державної служби або служби в органах місцевого самоврядування; г) у зв'язку з реалізацією юрисдикції адміністративних судів і поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права; г) у ході застосування заходів адміністративного примусу, включаючи адміністративну відповідальність щодо фізичних і юридичних осіб [4, с. 11–12]. З точки зору О.Ф. Андрійко адміністративне право – одна з галузей публічного права, яка регулює суспільні відносини, що виникають у сфері організації, а також діяльності органів публічної адміністрації, спрямованої на забезпечення та захист прав і свобод громадян. Норми адміністративного права, зауважує дослідниця, регулюють значне коло суспільних відносин, особливістю яких є те, що вони виникають у результаті владної діяльності органів публічної адміністрації, які діють від імені держави, і однією зі сторін цих відносин є орган виконавчої влади або виконавчий орган місцевого самоврядування чи інший орган, наділений державою владними повноваженнями у відповідній сфері. Об'єктом адміністративного права, з позиції О.Ф. Андрійко, є адміністративно-правові відносини, що формуються під час: 1) державного регулювання економічною, соціально-культурною, адміністративно-політичною сферою, реалізації повноважень органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, громадськими організаціями та іншими недержавними інституціями; 2) внутрішньої організації та діяльності органів публічної адміністрації у зв'язку з проходженням державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; діяльності органів публічної адміністрації та їхніх посадових осіб щодо забезпечення реалізації та захисту в адміністративному праві прав і свобод громадян; 3) застосування заходів адміністративного примусу, зокрема, адміністративна відповідальність фізичних і юридичних осіб; 4) у зв'язку з реалізацією юрисдикції адміністративних судів щодо поновлення порушених прав громадян та інших суб'єктів адміністративного права [5].

Що ж стосується інформаційного права, то визначення предмету цієї галузі права є більш складним в силу того, що інформація, як така, пов'язана із кожною галуззю права. Р.А. Калужний та А.Г. Марценко з цього приводу пишуть, що діюча система права вже має визначену структуру власних галузей: первинних, або класичних (цивільне, адміністративне, кримінальне, конституційне або державне); вторинних – предметних галузей (фінансове, сімейне, авторське та ін., які включаються у структуру однієї з класичних галузей права). І всі ці галузі права тим чи іншим чином пов'язані з інформацією. Інформація як матеріальний чи нематеріальний предмет входить елементом у будь-які правовідносини. Саме об'єктивні умови, пов'язані з перетворенням інформації у власні правові форми, визначають самостійність предмета виробничих, інтелектуальних, управлінських, економічних, ідеологічних відносин, виступають в якості продукту діяльності людини та ресурсу інших соціальних [6, с. 6]. Г.В. Виноградова вважає, що предмет інформаційного права становлять відносини, що виникають в усіх сферах життя і діяльності особи, суспільства та держави в процесі збирання, зберігання, використання та поширення інформації [7, с. 13]. Безпосередньо інформаційне право вона визначила як галузь права, що становить систему спеціальних правових норм, що виникають в інформаційній сфері (тобто у сфері збирання, зберігання, використання та поширення інформації). Інформаційне право є комплексною галуззю, що ґрунтується на методах публічного і приватного права та використовує при вирішенні завдань правового регулювання інформаційних відносин практично весь арсенал правових механізмів [7, с. 14].

Б.А. Кормич, аналізуючи проблематику предмету інформаційного права зауважує на тому, що чітке виокремлення предмету інформаційного права є доволі непростим завданням, адже інформаційні відносини у тій чи іншій мірі присутні усім галузям права, наприклад, процес збирання доказів по кримінальній справі можна розглядати як процес збирання інформації, який начебто має регулюватися нормами інформаційного права, хоча насправді цей процес регулюється

нормами кримінально-процесуального права. Б. А. Кормич стверджує, що для чіткого обмеження предметної сфери інформаційного права недоцільно розглядати як предмет регулювання будь-які суспільні відносини, що виникають з приводу інформації чи інформаційних процесів, адже інформація як така є складовою будь-якого типу суспільних відносин. Для інформаційного права важливі лише суспільні відносини, що визначають параметри і характеристики інформаційних процесів, тобто насамперед їх види, форми, засоби, й вже потім змістовне наповнення, яке не завжди має значення для правового регулювання. З огляду на зазначене, правознавець пропонує розуміти під предметом інформаційного права суспільні відносини, що виникають з приводу встановлення режимів та форм обігу інформації, реалізації інформаційних прав і правового статусу суб'єктів інформаційних процесів і формування їх правомірної поведінки і зв'язків [8, с. 37].

Отже, з огляду на вище викладені наукові позиції щодо визначення поняття та розуміння змісту предмета регулювання адміністративного та інформаційного галузей права, можемо зробити висновок про те, що засобами адміністративного права визначаються і регламентуються, перш за все загальні матеріальні і процедурні засади організації та функціонування державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки. Саме за допомогою адміністративно-правових засобів і механізмів врегульовані такі питання як: правовий статус центральних та територіальних органів виконавчої влади, які у тій чи іншій мірі залучені до забезпечення реалізації інформаційної безпеки в Україні; концептуальні та стратегічні засади забезпечення й розвитку інформаційної безпеки; пріоритетні напрямки діяльності та взаємодії суб'єктів публічної влади з питань інформаційної безпеки, а також координація їх діяльності; процедури та заходи протидії загрозам і викликам інформаційній безпеці України як на внутрішньому, так і зовнішньому рівнях; адміністративна відповідальність за порушення інформаційного законодавства та порядок притягнення до нього. У свою чергу засобами регулювання інформаційного права врегульовані ті відносини, процеси, факти, які стосуються: форм і способів створення (виготовлення, виробництва) інформації, її накопичення, зберігання, режимів використання і розповсюдження; здійснення індивідуальними і колективними суб'єктами своїх інформаційних прав та обов'язків; здійснення спеціальними суб'єктами контролю за законністю в інформаційній сфері; формування інформаційної культури населення та проведення відповідної просвітницької діяльності.

Поряд із адміністративним та інформаційним правом, засобами яких регулюється забезпечення реалізації інформаційної безпеки, слід відмітити і Конституційне право. Саме нормами останнього: визначається загальне правове поле, в межах якого відбувається реалізація зазначеної безпеки; встановлюються основоположні гарантії та пріоритети на яких ґрунтується суспільно-державне життя в цілому та його інформаційна сфера зокрема; врегульовується правове становище суб'єктів загальної компетенції, які визначають організаційно-правові, ідеологічні, управлінські та інші основи державної політики щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Висновки. Таким чином, правове регулювання забезпечення реалізації інформаційної безпеки є вищим комплексним і його не можна звести до засобів та (або) методів якоїсь окремої правової галузі, оскільки у механізмі цього забезпечення задіяна ціла низка суб'єктів різного рівня і статусу, а інструменти реалізації інформаційної безпеки мають і юридичний, і управлінський, і технічний, і культурний й інший характер, використання яких опосередковується право-відносинами, що мають як управлінську, так і й іншу природу.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
2. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
3. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Кулін А. П. Адміністративне право. Загальна частина. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
4. Бортник В. А. Адміністративне право України: навч. посіб. / В. А. Бортник. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 222 с.
5. Андрійко О. Ф. Адміністративне право // Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Адміністративне_право
6. Калюжний Р. А. Марценюк А. Г. Предмет та методи інформаційного права. Правова інформатика. 2008. № 3 (19). С. 5–9.
7. Виноградова Г. В. Інформаційне право України: Навч. посіб. К.: МАУП, 2006. 144 с.
8. Кормич Б. А. Інформаційне право. Підручник. Харків: БУРУН і К., 2011. 334 с.